

HANDÓ PÉTER

Géczi János – Ladik Katalin: Lősz

zEtna, 2019

Szókép, képszó. A szó képeket hív elő, a kép szavakat. Minél elmélyültebb az összpontosítás, annál többet. Annál többet láttat és mond.

A szó és a kép összekapcsolása, összekapcsolódása jelentős és sokszínű irodalom- és művészet-történeti múlttal bír ugyan, mégis a Géczi János költő, író, képzőművész és Ladik Katalin költő, performer, színésznő szerzőpáros *Lősz* című kötete tovább tudja színesíteni ezt az időnként formai és esztétikai megoldásaiban rögzültnék és megrögzötnék tűnő palettát/planétát.

A 2019-ben megjelent *Lősz*t kézbe véve elsőként a borító az, ami értelmezésért kiált. Elöl egy sárgálló löszfal, emberi kéz által belekarcolt jelekkel. Hátul – egy hasonló anyagfelületből – földtörténeti jelek dudorodnak ki. Elöl az ember, hátul az élővilág nyoma. Az egyik azáltal ad hírt magáról, hogy elvesz a laza anyagból, a másik azáltal, hogy hozzáad. Az egyik a lélek barázdáit húzza meg, a másik a testével épül be a falba. Innen nézve – a *Lősz* lapozása során – a lélek felől tarthatunk a test, a testülés felé? Ráadásul a borító a cakkos szélű, folyótt stimuláló fekete területével – amely a szerzők nevének és a címnek biztosít háttérrel – térképszerűen hat. Vagyis tájékozódni segít? Erre hivatott a beltartalom is?

Nem meglepő, hogy a borító belső oldalai a külső inverzét nyújtják kollázs formájában. Elöl első sorban szöveg- és képrészletek rétegeződnek egymásra, hátul ezek tépődnek vissza az alapig. Elöl a részletek hozzáadódnak a felülethez, hátul visszabontódnak. Ez a vizuális rímképlet valósul meg oldalakon keresztül, ha a kötet szerkesztő Ladányi István által írt *Csecstő, paphalom (Utószó)*-tól eltekintünk. Nem a visszaemlékezés jelentőségét kisebbítve, de Ladányi sorai inkább csak a művek keletkezéstörténetéhez járulnak hozzá, ám azt egyértelművé nem teszik. (És feltehetően nem is tehetik.)

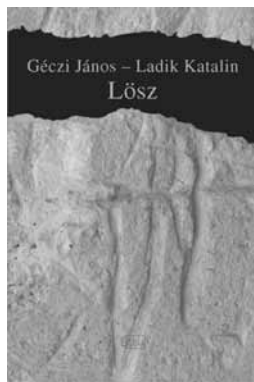
2014 szeptemberében Beszédes István, a zEtna felelős kiadója a paphalmi alkotótáborba invitált magyar és szerb írókat alkotópárosi kö-

zös munkára, egymás szövegeibe íródásra. „Géczi János ismerkedik ugyan alkotópárjával, Zvonko Karanovičtyal, de leginkább a rovarok és a madarak által kilyuggatott löszfal mintázata, a falba vágott szűk lépcső kanyarulata és Ladik Kati mitológiai lény ihleti meg.” A kötetben szereplő fotók születésének helyszíne, időpontja viszont bizonyosan ez. S az is bizonyos, a felvételek készítője Géczi János – egy kivételével, amelynek előterében éppen ő látható egy kerti pad háttámlájára és az ölében fölnyitott laptopjára támaszkodva. (Szerzője kilétére vonatkozóan csupán feltételezésekkel élhetünk.)

Nem túl gyakori a haránt alakú (fekvő formátumú) könyv. Az olvasója, szemlélője számára hamar világossá válik, nem a versszöveg, hanem a kép alakította ilyenné. Azzal azonban nem számolt a tipográfus, hogy ez olykor-olykor a szövegbefogadás rovására megy. Géczi János *Töredék* című versfolyamát/ciklusát többször töri gondolati egységen belül derékba úgy a dupla oldalú, szuggesztív képpár, hogy amikor továbblapozván az ember visszatér a textushoz, nem tud valójában visszatérni. A képek ereje felülírja, megsemmisíti a felvett nyelvi fonalat. Tördeléssel ezt el lehetett volna – és el is kellett volna – kerülni.

Az előre be nem tervezett, de Paphalmon 2014-ben alakult szerzőpáros kiindulási pontja az 1990-ben született *Egy homoki patkánynak* című Ladik Katalin-vers, amely szürreális képeivel jól illeszkedik a „lösz” – mint homokfal és mint „laza” képzettársítás – fogalmi jelentéséhez. S éppígy alkalmasak a *folyó, part, halak, horgászbót* kifejezések a Tisza-part – mint helyszín – vizuális megidézésére. Egyes szavak ismétlődése s az ezáltal új kontextusok teremtődése szinte végtelenné tágítható értelmezés-háló/hálózatot biztosít az (újra)olvasáshoz.

Az előzőekben vázoltak alapján Géczi János *Töredékétől* azt várnánk, hogy a Ladik Katalin-versbe íródjon bele, vagy legalábbis arra reflektáljon mind a 23 opusával, de helyette mást nyújt. Másfelől még az sem mondható, hogy a remekül megkomponált fotókkal beszélő viszonyban lennének a so-

rok, hisz a kezdő kép kivételével – ahol Ladik Katalin a löszfalba vájt lépcsősor alsó harmadában áll, a kamerá(s)ra tekint, jobb kezével gesztust téve felénk – markáns elkülönülést figyelhetünk meg. A Géczi-versekben eleinte *isten, ház, haza, út, világ* a legfontosabb hívószavak, s az ezek mentén, ezek által generálódó emberi kapcsolatokat vizsgálja a továbbiakban; aztán a létezés apró lenyomatai, megnyilvánulásai felé mozdul el. Keresi a föllehetetlent. Számon kéri az idő múlását és megjeleníti a változást: a lány-ságtól (11) a test rontásán/romlásán át az elmúlásig (39). Leginkább a 15. versben érhető tetten az a milió, amely az alkotótábor jellemezhetette Ladik Katalin személy(iség)e révén. És ez a személyiség a Géczi-fotókról tekint vissza szuggesztív erővel. A tekintetben, a nem titkolt ráncokban ott van a megélt és megértett életút keserédessége, a mulandóság fájdalma és a tartalmas múlt öröme. Ahogyan fölszegődik a fej (16, 17), mindent elmond. A gesztusok – szembetűnő teatralitásuk ellenére is – igazak, hitelesek, beszédesek. Nevezhetnénk mesterkélteknek is, ám inkább mesteriek, ki- és megmunkáltak, költőiek.

Hogy a kötetben belül mégis sor kerül az *Egy homoki patkánynak* című versbe való beleíródásra, az

Ladik Katalinnak köszönhető. Az 1990-es keltezésű vers minden egyes sora új életre kel, s újabb három sort vonz magához, az eredetihez hasonlóan szürreális négy sorosokat teremtve ezzel. Az így létrejövő reflexív viszony ugyanakkor nemcsak a negyedszázaddal korábban keletkezettel áll fenn, hanem Géczi egyik központi problematikájával is, a hovartartozással. Azzal, ami egy szerbiai honfitárs számára más dimenzióban működik, s nem meglepő, hogy „időnként magyarul álmodott” (43). Ez a hozzáíródás két ponton módosít a felhasznált, újrahasznosított/írt szövegen. A 13. és a 14. sor összevontan vonz magához még hármat, illetve a 16. sor „Mecseresepesedett” lánykaruhái a továbbírás során „Üszkös”-sé válnak. Végző kimenete a Ladik-ciklusnak is az elmúlás: „A nedv többé nem kering benne” (51). A határ oda jelölődik ki, ahonnan már nincs, nem lehet folytatás.

Zárásként – mintegy az újjáírást visszabontva – visszatérhetünk az eredeti vershez. De visszatérhetünk-e oda? Most, amikor már azt is gondoltuk, hogy egyszer sem lehet ugyanabba a folyóba lépni? A Tisza partjáról, a homokfal mellől. Ahol az ember – képből és versben – magasodik.

NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF

Horváth László Imre: A Kicsi embere

Előretolt Helyőrség Íróakadémia, 2019

Nincs új a nap alatt: Horváth László Imre újra történelmi regénnyel jelentkezett, amelyben ezúttal – hogy erre is érvényes legyen a mondás – revitalizálódó mítoszok adják a vezérfonalat. A költőként is ismert szerző első tematikus prózája a méltatlanul keveset idézett *uchronia*, a *Lett este és lett reggel* a második világháború idején (és azon túl), a *Helyőrség Maszában* Krisztus után 73-ban, a zsidó háború idején játszódik. Legújabb regénye, *A Kicsi embere* helyszíne Magyarország, ideje a második világháború vége és az azt követő időszak, az átalakulás, később a diktatúra kora. Ám ahogy Horváth László Imre regényeinél megszokhattuk, az ábrázolt korszak most is elsősorban egy egyetemes érvényű mondanivaló díszlete, és benne a szereplők történetei az általános emberire mutatnak.

A főszereplő története különleges, az első világháború után kezdődik, és a nyolcvanas–kilenc-

venes évek fordulóján ér véget. Elbeszélője maga a főszereplő, visszatekintést, memoárt olvasunk. Egy hosszú elbeszélés, illetve kisregény szikár szerkesztést, gyors vágásokat igényel, ezeket a szerző precízen adagolja, a párbeszédet élesek, folyamatosan jelen van a konfliktus, még akkor is, ha a nyilvánvalóan tudott és ismert borzalmakat valamilyen hűvös, opportunista blázírsággal kezeli is az elbeszélő. A tárgyilagosság a diktatúra kegyetlenségének ábrázolásában olyan magyar irodalmi előképekkel rendelkezik, mint például Sánta *Ötödik pecsétje*. Nem nehéz párhuzamba állítani Utisz szenvtelen leírásait Sánta civil ruhás nyilas vezetőjének a terror okairól és céljáról szóló „tudományos” okfejtéseivel, amelyben a szükségszerűség a legfontosabb vezérlő elv. A könyv első lapjain, egy prologus-szerű manifesztumban így ír erről: „A történelem bűnözők története. Minden más elképzelés róla

NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF (1977) Erdőkertes